

Дмитро Іванович ПОП є одним із активістів русинського громадського середовища на Закарпатті. Він не лише представник громадського руху русинства, який з легкої руки горе-філологів та істориків-романтиків «охрестили» винятково «політичним». Дмитро Поп насамперед є плідним дослідником-мовознавцем, перекладачем та істориком на ниві русиністики.

Із кінця 1990-х років наш Ювіляр активно включається в групу крайової громадськості, яка виступає за відновлення національності «русин» і прагне кодифікувати підкарпатський стандарт русинської мови. Задля здійснення цієї мети, яка вже давно досягнута руснаками Воєводини, лемками Польщі та русинами Пряшівщини, Дмитро Іванович Поп спеціально розробив і видав ряд російсько-українсько-русинських словників, словник синонімів русинської бесіди тощо. Ця робота продовжується ним і по сьогодні. Крім того, через відхід від справ академіка Івана Кривського, наразі Дмитро Іванович виконує функцію голови Русинського науково-освітнього товариства.

М.З.: Дмитре Івановичу, у виданій Вами енциклопедії «Подкарпатская Русь: деятели культуры, науки, истории» (2016) наявна досить мала інформація про Ваш життєвий шлях, навчання, трудову діяльність. В переддень Вашого славного ювілею розкажіть про це більш детально.

Д.П.: Насамперед варто згадати, що я народився 16 квітня 1941 року в селі Страбичово на Мукачівщині, коли Закарпаття входило до складу Угорського королівства. Відтак у моєму хресному листі та в першому радянському паспорті, який я в силу обставин зберіг, було записано «Пап Деметер Яношович». Вже в Радянському Союзі я став Попом Дмириєм Івановичем, а в часи незалежності України, коли змінювали паспорти – Попом Дмитром Івановичем.

У 1958 році досить помилково для себе завершив навчання (майже на «відмінно») в Мукачівському кооперативному технікумі за спеціальністю «бухгалтер», бо в той час мене не числа цікавили, а книги, шахи, футбол, гриби, риба. Справа в тому, що на початку 50-х років сільська бібліотека в Страбичові розміщувалась в одній з кімнат нашого будинку в центрі села, яка мала вихід на вулицю. Цю кімнату нова влада

просто у нас конфіскувала, вважаючи, що 6 живих душ можуть і в двох кімнатах перебитись.

Після закінчення технікуму зі списку для можливого працевлаштування, я вибрав Кіровоградську область, яка була найдалі від Мукачева, тому що мене надзвичайно цікавило, як живуть люди поза межами Закарпаття, одним словом мріяв побачити інший край, Україну. Я потрапив у робітничий кооператив. Там, у одному із сіл Петрівського району Кіровоградської області, я насправді побачив проформу комуністичного стилю життя. В цьому селі були великі ремонтні майстерні, де працювало понад 100 робітників, бо при соціалізмі сільськогосподарська техніка чомусь весь час виходила з ладу, а нових деталей не було, тому доводилося відновлювати старі. Однак не це мене зацікавило, а робкоопівська їдальня, якщо так можемо назвати довгий стіл із необстроганих дощок без скатертини в дворі біля кухні та лавиці по два боки столу, на яких розміщувалося до 50-ти чол. Тут обідали робітники-ремонтники. Такі «умови» кухарки компенсували дуже смачними і надзвичайно дешевими обідами – найдорожчий обід коштував до 20 коп. (після грошової реформи 1961 року це були вже лише 2 коп.). Тут я вперше почув слово «бандера» – один допитливий робітник поцікавився, звідки я родом, а коли почув, що із Закарпаття, прокоментував одним словом – «бандера». Я нічого не відповів, оскільки це слово чув вперше. На жаль, в силу обставин – вкрай незадовільної шкільної програми з історії, коли діти читають в підручнику про осіб, які «навіть собачої будки за своє життя не збудували», як сказав один з таких «історичних» персонажів, українці за межами Західної України-Галичини ще й сьогодні не розуміють різниці між нашим краєм та Західною Україною. Однак довго в робкоопі я не пробув, через 2 місяці, восени, я повернувся на Закарпаття й звернувся в Ужгороді через облспоживспілку щодо можливого працевлаштування в області. Мене направили до Волівця, звідти – до Нижніх Воріт, де я пропрацював близько одного року. До того ж там я відвідував 10-й клас вечірньої школи та грав за місцеву футбольну команду на першість області, в якій був наймолодшим.

Тим часом у серпні 1959 року я повернувся до рідного Страбичова. Відтак далі ще навчався у 10-му класі середньої школи у Великих Лучках, бо мені здавалось, що програма загальноосвітніх предметів у технікумі, не кажучи вже про вечірню школу, була лише поверхова. Другий 10-й клас я

закінчив, коли мені було вже 19 років, вік, коли забирали в армію. Але військкомат запропонував мені замість армії Вище інженерне радіотехнічне училище в Гатчині, біля Ленінграда. Там чудова природа, нетиповий, неросійський довколишній пейзаж. Однак виявилось, що училище готує інженерних фахівців для військової служби на підводних човнах. Про це ми, абітурієнти, не знали. Відтак багато хто хотів втекти звідти, але керівництво вузу закрило всі виходи на ключ. Мене врятувала стара лікарка, у якої я проходив медкомісію – запитала тихенько, чи я хочу в підводники, а коли почула відповідь, написала «не годен».

Упродовж 1960–1963 років я проходив військову службу в місті на Волзі – спочатку в Сталінграді, а з 1961 року в Волгограді (Сталінград в 1961 році було перейменовано на Волгоград). Про ці роки не доводиться жалкувати – наша військова частина знаходилася у центрі міста за 500 метрів від гарної набережної Волги, де ми кожного ранку робили фізичну зарядку. Наша частина Протиповітряної оборони (ППО) починала будувати відомий історико-меморіальний комплекс «Мамаїв курган». Вважаю, що це була не армія, а курорт. Весело й цікаво проводили час. Я зорганізував футбольну команду і мав від цього певні привілеї в командирів.

Повернувшись додому в 1963 році постало питання, де далі вчитися, здобувати вищу освіту, адже обидва мої брати Юрій (1936 р.н.) та Іван (1938 р.н.) вибрали для себе фах історика й навчалися в УЖДУ. Мати в одній хаті третього історика – це вже було занадто. Крім того, я не хотів учитися на Закарпатті, мене тягнуло далі. Фактично для себе я визнавав три міста в СРСР – Київ, Москву та вже знаний Ленінград. Так і сталося, вибрав місто над Невою. Відтак поступав на філологічний факультет Ленінградського університету. Вибрав чеську мову як близьку до нашої бесіди, до того ж 20 років Закарпаття було в складі Чехословаччини! Це мене мотивувало до вибору фаху. Вступні іспити здав добре і був зарахований студентом, про що сповістив домашніх телеграмою, якій мама, знаючи, що я іноді й пожартувати міг, спочатку не повірила. В університеті я вчився старанно, багато читав творів в оригіналі чеською мовою. Навіть «воював» із викладачкою щодо методики навчання чеської мови. До речі, моя дипломна робота називалася «Тема закарпатської Верховини у творчості Івана Ольбрахта».

Під час навчання ми, як студенти-філологи, залучалися до роботи з туристичними групами, які приїжджали з близького зарубіжжя, зокрема

Чехословаччини. Це нам давало можливість багато подорожувати по Радянському Союзу. Двічі я побував у Грузії, Криму, Сочі, об'їздив всю південну частину Росії – Ростов, Волгоград... Навіть побував у тайзі (Вологодська та Архангельська області). Надзвичайно приємне враження на мене справило містечко Коряжма в Архангельській області – посеред тайги на березі Північної Двіни. Там був картонний комбінат, аналогічний – лише у Владивостоці. Заступник міністра лісового господарства із Чехословаччини їздив з метою обміну досвідом, я був за перекладача. З Архангельська до Коряжми можна було дістатися тільки «літаком-кукурудзяником», оскільки містечко було зв'язано із «зовнішнім світом» одним шосе – до аеропорту. Запам'ятався прощальний вечір, де на столі було практично все – ікра, червона риба, чудові грузинські вина, вірменський коньяк, горілка і нерозбавлений спирт, який господарі спокійненько пили. Гість, проголосивши тост за дружбу народів й не знаючи про те, що п'є спирт, мав потім великі проблеми... З Коряжми ми знову відправилися в Архангельськ, звідти – в добре мені відомий Ленінград, потім – у Вільнюс, де нас на відміну від ленінградців, прийняли справді по-європейськи – з насиченою програмою та подарунками на пам'ять про Литву. З Литви ми їхали до Москви в урядовому вагоні, де в купе на двох була навіть душова кабіна, все блищало, ідеальний порядок! Все це забезпечили у Вільнюсі, тож і не дивно, що Вільнюс після прийому в Ленінграді показався нам справді європейським містом, а вільнюсі – вихованими європейцями.

Будучи вже студентами 5-го курсу, завідувач кафедри перед зимовими канікулами зібрав нас усіх для того, щоб довідатись, як у нас справи з дипломними роботами. Хтось похвалився, що вже написав два розділи з трьох намічених, хтось один розділ, хтось попросив перенести захист на осінь, на що завідувач не погодився. Я ж повідомив, що я вже сформулював назву роботи, джерела визначив, однак оскільки моя тема звучала «Тема закарпатської Верховини у творчості Івна Ольбрахта», я попросив дозволити мені продовжити канікули на тиждень, щоб попрацювати в Державному архіві Закарпатської області. Завідувач кафедри похитав головою і заявив: «Не-а, нельзя, на тебя Запад плохо влияет» й розгублено подивився на студентів, коли роздався їх гомеричний сміх. Я йому пояснив, що я родом із Закарпаття. Він знав про моє скептичне, м'яко кажучи, ставлення до засад соціалізму, бо доноси

були поширені в СРСР навіть в 60-ті роки, але не знав, що я родом із Закарпаття.

Після навчання в університеті з осені 1968 року формально працював перекладачем на заводі комплектних лабораторій у Мукачеві. Але перед влаштуванням на роботу була дуже цікава деталь, яка мене фактично врятувала від «відрядження» до Чехословаччини в революційні часи «Празької весни». Справа в тому, що в той час на роботу не брали без прописки, а прописку не давали, якщо ти непрацевлаштований. А непрацевлаштованих не ставили на облік у військкоматі. Якраз в період окупації Чехословаччини військами так званого Варшавського договору, коли вкрай потрібні були перекладачі з чеської мови, я не міг влаштуватися на роботу, відтак мене не зміг ставити на облік військкомат. Восени, коли я влаштувався на роботу і прийшов у військкомат, військовий комісар подивився на мої документи й злісно засичав: «Ты дезертир, тебя расстрелять надо». Влітку 1968 року в пошуках спеціалістів або хоча б таких, що могли розмовляти чеською мовою, до нас приїздили «гінці» аж з Москви. Я йому сказав, що закон потрібно змінювати, а не мене розстрілювати за те, що мене додому не хотіли прописати. На заводі я працював три роки. Єдиним корисним моментом із цієї «перекладацької» роботи була поїздка до Ленінграда на виставку лабораторного обладнання для кораблів. Я там рекламував лабораторії нашого заводу.

Два роки я працював також у Страбичівській школі – це була моя перша спроба підкорити педагогічну ниву. І хоча знань, отриманих в столичному вузі у мене не бракувало, шкільним викладачем я так і не став, хоча пізніше викладав чеську мову в Славістичному інституті в Ужгороді також лише два роки. В фінансово-економічному коледжі аж двічі, однак лише по два роки. Я намагався нічого ніколи не робити наперекір власному сумлінню.

У 1974 році одружився з Лідією Андріївною, уродженкою Нових Санжар на Полтавщині. Як молодого фахівця, її направили на роботу на склозавод у Гостомель під Києвом і я поїхав до неї. Дружина працювала в конструкторському бюро, а мене відразу зарахували в економічний відділ, де я займався обробкою раціоналізаторських пропозицій та винаходів, які поступали від працівників заводу – цю роботу я засвоїв ще на заводі в Мукачеві. Голова заводської профспілки задумав написати історію заводу,

і для цього запросив мене на зустріч із старими ветеранами, які працювали на заводі ще до війни. Виявилось, що з радянської точки зору, це були саботажники, про яких, правда, навіть всезнаючий КДБ нічого не відав. Ветерани розповіли, як радянські війська, відступаючи під натиском німців на схід, все на своєму шляху підривали. Був замінований і склозавод в Гостомелі, однак молоді робітники цей задум Москви зруйнували – завод розмінували. (Так само радянські війська, невідомо для чого, підірвали в центрі Ужгорода гарний міст, який ніякої стратегічної ролі не відігравав, та й ворога давно в місті уже не було. Можливо, Москва не сильно й вірила, що наш край так легко чехи здадуть їм?). В Гостомелі ми з дружиною жили в гуртожитку, де були досить скромні побутові умови. Тому ми звідти приїхали на Закарпаття.

Майже три роки я працював у Бюро пропаганди художньої літератури Спілки письменників України. Моя функція передбачала організацію зустрічей читачів з письменниками західного регіону УРСР. Це також надало мені можливість подорожувати Західною Україною. Був із нашими письменниками, зокрема, в Коломийському районі Івано-Франківщини, де відвідали скелі Довбуша, селище Печеніжин. Проте, в основному їздили по Закарпатській області.

Пригадуються відвідини Тячівщини з відомими письменниками Феліксом Кривіним та Василем Вовчком. Книги Кривіна саме в той час КДБ заборонило продавати і видало негласне розпорядження продавцям книжкових магазинів знищити всі книги автора. А в Тересві я зайшов у книжковий магазин і побачив його книгу «Учёные сказки», яку відразу ж купив. Але при цьому молода продавщиця попросила мене, щоб я нікому не розповідав, де і коли я купив книгу Кривіна, бо вона не виконала розпорядження КДБ по знищенню книг письменника, але рапортувала так, як того бажали «верхи», що ніби заборонені книги знищила. Їй додала: «А хто мене перевірить, чи так воно є?». Виявляється, в ті часи ми вміли обхитрити й такого «спрута», яким був КДБ. Кривін не знав, що його книги таємно заборонили продавати, то ж коли я йому розповів про випадок у книжковому магазині й показав

книгу, він взяв і написав такий автограф: «На пам'ять про дівчину з Тересви». На зустрічі з читачами Тячева в Будинку культури, Фелікс Кривін розповідав свої байки з натяками на негаразди в радянській системі, що дуже вже не подобалось Василю Вовчку, який декілька разів намагався зупинити свого колегу, але марно – читачам виступ Кривіна надзвичайно сподобався...

Після Спілки письменників я недовго проходив випробувальний термін у редакції «Закарпатської правди», в сільськогосподарському відділі, хоча я в сільському господарстві мало що розумів, куди мене направив головний редактор газети М.Б., який сказав, чому я не через нього влаштувався в газету, а пішов аж до зав. ідеологічним відділом Обкому КПРС. Я мав завдання готувати репортажі про здобутки сільського господарства Закарпатської області та про недоліки. Побував у славнозвісній Бакті на Берегівщині, де зафіксував фарс про нагородження передового комбайнера вимпелом прямо в полі – нагороджував його голова колгоспу, щирий комуніст Василь Шепа, який за часів незалежної України став запеклим ворогом комуністичної системи. Пригадується Міжгірщина, де з року в рік катастрофічно падали показники виробництва, заростали кущами полонини. Мене відрядили туди для «з'ясування ситуації». Причини виявилися банальними, про що мені розповіли доярки в колгоспі села Рекіти: місцеве керівництво все літо пиячило на полонинах і не турбувалося про розвиток соціалізму на селі. Зрештою залишив цю роботу – говорити про те, про що всі «наверху» знають, але роблять вигляд, що все нормально, мені не дозволяла совість.

Деякий час я трудився на залізниці в Чопі, згодом – вісім років у Мукачівському районному міжколгоспбуді (РайМБ) на посаді інженера планового відділу, але фактично виконував обов'язки секретаря правління РайМБ і готував виступи керівництву. Майже шість років працював у дитячій юнацькій спортивній школі (ДЮСШ) в Страбичові. До речі, 6-разовий чемпіон України в складі Донецького «Шахтаря» Василь Кобин (Ковбин), колись починав займатися футболом саме в моїй групі в цій школі.

Із розпадом Радянського Союзу ДЮСШ почала занепадати. В той час я потрапив у ситуацію, коли колгоспи розпадалися і земля переходила у власність сільських рад, які її розподіляли між жителями сіл. Для цього кожна сільська рада мала посаду надзвичайно низькооплачуваного

землепорядника, заробітна плата якого прирівнювалася до зарплатні технічної працівниці. Діватися було нікуди, професіоналів-землепорядників не було, і я погодився на цю посаду. Але ніхто не знав, за яким законом землю ділити. Тоді я порахував кількість гектарів «сілярдівських» земель, поділив на кількість дворогощодарств і вийшло кожному дворогощодарству по 0,5 га плюс 0,35 га, якщо в одному домогосщодарстві була зареєщтрована й молода сім'я (0,15 га, а не 0,7 га, як це було узаконено за часів СРСР, ми залишали на випадок, якщо молода сім'я захоче колись жити окремо). Ажіотаж серед селян був неймовірний, всі хотіли моментально отримати свою частку землі, яка виявилася однією з найбільших в області, де в середньому припадає 0,10 га землі на дворогощодарство. На жаль, цей ажіотаж ніяк не підтримувала держава, тому й не дивно, що через десять років орна земля вже стояла зароснута бур'янами і такою залишається і сьогодні. Бо ці «сілярдівські» землі неможна здавати в оренду, а лише ті, які колгосп розподілив і на які нові власники отримали сертифікат. Такий сертифікат є і в мене на 1,14 га. Багато нових власників, і я в тому числі, в силу різних обставин, багато років не могли ці землі обробляти, тому з радістю віддали свої паї одному зі східноукраїнських агрохолдингів за невелику орендну плату, але хоч якусь. Як не дивно, але агрохолдинг привів наші землі в порядок, зараз вони оброблені і приносять, мабуть, і прибуток. Тому я ніяк не можу зрозуміти тих депутатів Верховної Ради, які ніколи навіть не були в полі, але з піною на губах намагаються довести комусь, що з продажем землі настане кінець Україні. Я працював землеміром до 1994 року. Відмучившись з розподілом землі, мене трошки зачепило, що землеміра держава ставить на рівень техроба...

Наступного 1995 року я змушений був їхати на заробітки на будівництво в Харківській області. У 1996 році – вже у Празі. Наша бригада із Закарпаття проводила підготовчі роботи для реставрації невеликого палацу на добре відомій в історії Чехії Білій Горі, звідки можна було доїхати трамваєм до президентського палацу на Граді за 15 хвилин. Мене вразив той факт, що багато наших краян не розуміють, навіщо вони їдуть в чужу державу. Однак не лише поведінка наших краян, але в першу чергу побутові умови мене змусили вернутися додому. Через рік, у 1998-му, мій сусід організував фірму, яка відряджала робітників до Словаччини, відтак я працював у цій фірмі кадровиком і перекладачем.

Але наступного року сам себе звільнив, оскільки за законом мені вже можна було виходити на пенсію – на той час мені було 58,5 років. Таким чином я став пенсіонером і почав займатися наукою – краєзнавством, русинською історією, лінгвістикою. В кінці 1999 року включився до русинського громадського середовища в Ужгороді, куди пізніше переїхав жити з рідного села.

М.З.: Ви зачепили цікаву деталь – зустрічі з відомими людьми, зокрема, письменниками, дипломатами, політиками...

Д.П.: Так, зокрема, я слухав і бачив Микиту Хрущова. Слухав Рауля Кастро, правда по мікрофону, бо наша військова частина охороняла стадіон у Волгограді, коли там виступав Рауль Кастро. Був між вітаючими Олексія Косигіна з Шарлем де Голлем, які були в Ленінграді.

Слухав не раз монологи Івана Чендея, бував у нього в гостях. Також Петра Скунця, Юрія Керекеша, який сказав цікаві слова за Дмитра Вакарова. За нього й русинство мені 3 години говорив також Василь Сочка-Боржавин. Виявилось, що Дмитро Вакаров не писав вірша зі словами «Ждём мы с востока...», в східнослов'янське месіанство він не вірив, цей вірш за нього написав один з членів комісії по впорядкуванню творчості поета, яку призначила нова влада. Про це мені розповідав Сочка-Боржавин, який був членом комісії, натякнув також і Керекеш.

Доводилося пити коньяк і чеське пиво на виставці досягнень народного господарства (відома радянська аббревіатура – ВДНХ) із завідувачем відділу ЦК КПРС по будівництву Дмитрієвим, де я був перекладачем на чеській виставці будівельних матеріалів. Там мене вразили відверті слова представника ЦК КПРС, які свідчили, чим було для Кремля керівництво так званих соціалістичних країн. Зокрема, інженер із Братіслави Петер Новак саме перед цим 6 місяців стажувався в США, вивчав систему автоматичного управління будівництвом. Як відомо, в СРСР хронічно не вистачало буквально всіх будівельних матеріалів. Про яке автоматичне керування будівництвом можна було говорити? Після запальної розповіді інженера Новака, представник ЦК КПРС сказав убивчі слова: «Я скажу вашому министру, чтоб он не валял дурака»!

Я мав розмову з радником чеського посла в Україні Петером Вагнером, якого направили до Ужгорода для зустрічі з русинськими активістами, але спілкувався тільки зі мною в присутності голови Чеського клубу Івана Латка. Він дав мені візитку й сказав цікаві слова:

«Řekněte rusínským aktivistům, aby nežádali o pomoc Prahu, Rusínům nikdo nepomůže a naše dobré vztahy s Kyjevem by mohly být zničeny» («Передайте русинським активістам, щоб вони ніякої допомоги від Праги не просили, допомоги русинам ніхто не надасть, а наші хороші стосунки з Києвом можуть бути зіпсовані»)). Водночас купив у мене тримовний словник і сказав, що в них словник – готова докторська дисертація без захисту. Ще похвалився, що й братові книги з історії нашого краю має.

Я був учасником науково-практичної конференції в Будапешті, яку організував Костянтин Затулін. Пили з ним мадярське вино в одному з ресторанів Будапешта. Також маю його візитку. На цій конференції «стикнулися» академік Василь Симчера-русин і Василь Шепя-«одпадник». Так перевертня «охрестив» покійний Михайло Шарга, довгорічний працівник партійних органів, який навіть у незалежній Україні не боявся казати, що він за компартію, але демократичну, часів Чехословаччини.

Я також знався з керівником краю Юрієм Ільницьким, який одного разу 3 години в товаристві «Знання» нам із Шаргою розповідав про своє життя, але написати ані слова не хотів. Знався також із Михайлом Волощуком, який хоч і дуже сучасно, але розповів мені, як через дії радикальних націоналістів змушений був піти з політичного життя. В 2017–2018 роках я мав дуже довгі бесіди із останнім живим учасником сумнозвісного «з'їзду Народних комітетів» Олексом Логойдою. Він був членом місцевої охорони організаторів «з'їзду» Лева Мехліса та Леоніда Брежнєва. Пан Логойда розповів, що як учасник з'їзду, він не мав права голосу. Однак, коли в кінці дійства присутні ставили свої підписи на зворотній сторінці 4-х плакатів, які сповіщали про «з'їзд», організатори заявили, що це – Маніфест про возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною; ніхто не говорив таким, як Олекса Логойда, що їх підпис не дійсний. Правда, навіть ці плакати з фальшивими підписами «руські» наступного дня знищили. Мовляв, не хотіли, щоб чехи розпитували підписантів, чи то вони дійсно підписувалися. Та й того «Маніфесту» в оригіналі ніхто ніколи не бачив. Організувати фіктивну акцію й видати її за «волю народу» – це в крові кремлівських вождів...

М.З.: Дмитре Івановичу, тоді далі власне вже будемо говорити про русинство й русиністику. Минулого року перша русинська організація в краї, Общество карпатських русинов, відзначило своє 30-

ліття. Як у 1990 році Ви сприймали русинський громадський рух, який активізувався із розпадом СРСР?

Д.П.: Відверто скажу, що тоді я цим не цікавився, хоч і вважав себе етнічним русином. У той час, як і багато людей, котрі цікавилися політичним життям, прагнули до позитивних змін у незалежній Україні, я був палким прихильником Народного Руху України, симпатизував ідеям В'ячеслава Чорновола. У Страбичові нас було близько 15-ти «рухівців». Одного разу в ніч під Новий 1992 рік ми прив'язали до димаря сільської ради синьо-жовтий прапор. Це викликало невдоволення з боку районної влади. Мене та ще двох рухівців навіть викликав на бесіду начальник райвідділу міліції, якому наказав прийняти до нас міри голова райради. Я нікуди не пішов, бо на той час вже було проведено референдум і ніякої крамоли в своїх діях не вбачав. Пізніше відвідав із делегацією навіть офіс Руху в Києві, де байдикував Олександр Лавринович, який щодо нашого питання абсолютно нічим нам не порадив. Тож і не дивно, що потім він став «регіоналом». У цей час у Рухові ми бачили рушійну силу й не знали того, про що пізніше говорив відомий філософ, професор Києво-Могилянської академії Мирослав Попович. Так, в одному з інтерв'ю він сказав про Рух наступні слова: «Ідея Руху зародилася в середовищі київської інтелігенції, в Києві ж було створено і перший осередок Руху. Але коли до Руху приєдналися націоналісти, я зрозумів, що ідея Руху пропаде».

У Києві ми зустрічалися і з Левком Лук'яненком, тодішнім головою Республіканської партії. Я йому пояснив мету нашого приїзду. Однак мене вразила його зверхня поведінка, він навіть не захотів із нами говорити, а відправив до свого юриста, який перед тим нам сказав, що він абсолютно нічим не може нам зарадити, ба навіть порадити. *Власне русинським рухом я почав цікавитися лише в 1999 році завдяки брату Івану, який після 33-х років праці в Москві в Інституті слов'янознавства та балканістики повернувся до Ужгорода. На моє запитання, навіщо він поміняв столицю на периферійний Ужгород, звідки його в далекому 1960 року за наклепами щирих лєнінців фактично вигнали, я почув відповідь: «Хочеться дещо зробити і для свого народу». На початку 90-х років завдяки діяльності Дмитрія Сидора русинський рух, або як ми говоримо «движеніє», тоді був досить активним. Майже кожен тиждень відбувалися збори, конференції, наради.*

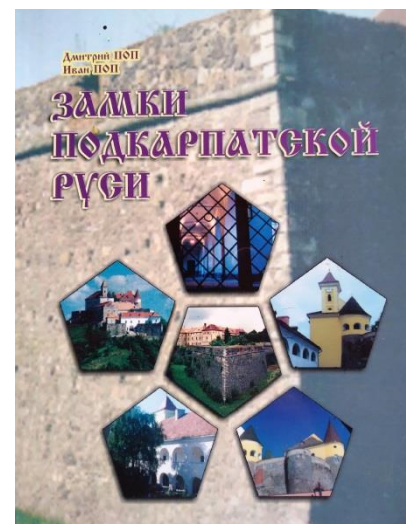
Водночас, на мою суб'єктивну думку, першопочатки русинського руху варто пов'язувати не з появою Общества карпатських русинів у 1990 році, а з появою американського професора Павла Роберта Магочія в кінці 60-х років у Чехословаччині. Наголошую, це лише моя суб'єктивна точка зору. Однак опосередковано мою думку підтримують різні українські видання, які стверджують, що з 70-х років Магочі є основним ідеологом русинського руху. Додаваючи чомусь «сепаратистського». Нехай такі висновки залишаються на їх совісті.

М.З.: *У лютому 1995 року в місті Мукачеві за ініціативи Петра Годьмаша було проголошено про створення Християнсько-демократичної партії Закарпатської Автономної Республіки. Як Ви оцінюєте цей факт політизації русинського руху на Закарпатті?*

Д.П.: На мій погляд, це була фікція. По-перше, без фінансування і широкої підтримки таку партію створити неможливо. По-друге, дійсно, мукачівські активісти підтримали цю ідею, але вона була нездійсненною. Для створення партії необхідні підписи не менше 10 тисяч громадян України, які мають право голосу. Їх треба зібрати в не менш як двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва, Севастополя і Автономної Республіки Крим. Так твердить закон. Тому, як кажуть чехи, ця партія «страскотала».

М.З.: *Із праці того ж Петра Годьмаша та його сина Сергія з претензійною назвою «История республики Подкарпатская Русь» (2008) дізнаємось й про установчі збори зі створення політичної партії «Підкарпатська Русь України» 27 серпня 2002 року в Мукачеві, яка формувалася довкола о. Димитрія (Сидора), Михайла Шарги, Миколи Бурака. Останній став головою партії.*

Д.П.: Дійсно, на початку 2000-х років в русинському середовищі знову виникла ідея реанімувати ідею русинської партії. Далі, як ми пригадуємо, відбувалися більш динамічні події. До прикладу, в Ужгороді було організовано обговорення Конституції Подкарпатської Русі. Проте й тут не обійшлося без провокацій. До обласного центру приїхали близько 500 чол. із Галичини, зокрема Тернопільської області, які хотіли зірвати й дискредитувати русинське

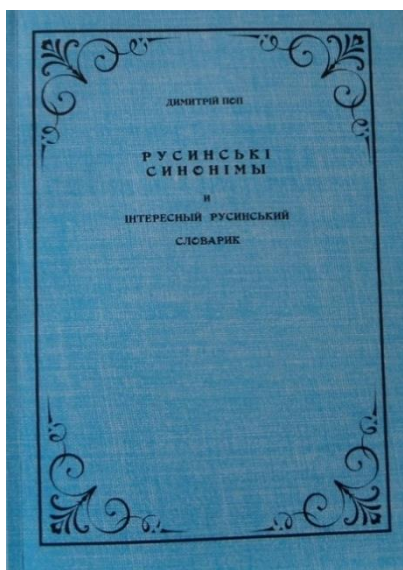

зібрання. Однак із боку місцевої влади та спецслужб була добре організована робота по недопущенню зіткнень на площі Фенцика. *Всім, хто цікавиться, відомі події з судовою справою проти Дмитрія Сидора, якого звинуватили у сепаратизмі. Хоча насправді він не закликав про відокремлення Закарпаття від України. Цьому я був безпосереднім свідком. Просто знайшлися «потрібні люди» із самого ж русинського середовища, які про це офіційно написали в своїх заявах...*

М.З.: Дмитре Івановичу, впродовж 2000-2003 років Ви очолювали Общество карпатських русинов. Якими є Ваші здобутки за цей час керівництва організацією?

Д.П.: В 2000 році, коли Іван Туряниця перестав виконувати функції голови Общества, мене обрали головою. Справа в тому, що тоді все було занадто політизованим. Ніхто не прагнув до наукового, культурологічного формату громадської роботи. Власне я закликав займатися такого роду діяльністю, яка б чітко засвідчила про специфіку етноідентичності русинів Закарпаття на тлі загальноукраїнських реалій. Вже наступного 2001 року за моєї активної участі було видано перший сучасний русинський словник на 7,5 тис. слів. Далі в співавторстві з братом Іваном видав книги про історію замків на Закарпатті. Потім була спільна книга про архітектурні пам'ятки Подкарпатської Русі тощо.

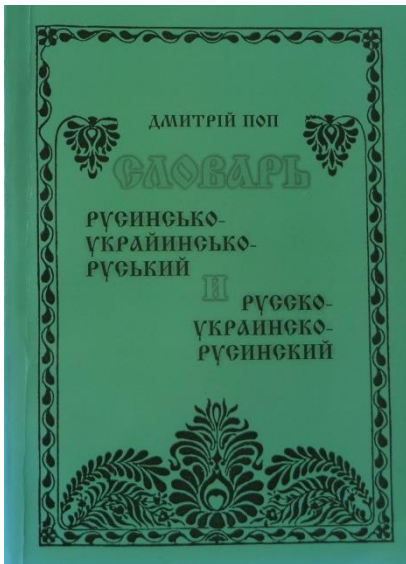
Із моєї точки зору як лінгвіста, ситуація є абсолютно ненормальною, коли русинські активісти, представники природничих наук гадають, що вони є «геніями» в лінгвістиці. Як результат, русини мають понад двадцять граматик, а питання про те, яким правописом відтворювати русинські слова, й надалі залишається відкритим...

До речі, хочу розказати про цікаву деталь. Під час відзначення 50-ліття вступу до університету, частина нашої групи, які підтримували між собою контакти, зібралися в колишньому Ленінграді. Побували в університеті, на кафедрі, вечером трохи посиділи в наших ленінградських сокурсників і домовилися зустрітись наступного року – хто зможе – в Празі. В Ленінграді нас було шестеро, в Празі – четверо, але й так було приємно побачитися знову. В Празі, зокрема, один із сокурсників запропонував

відвідати Берлін, де він проживав (росіянин, який одружився на німкені й проживає в Берліні). У Берліні я побував вже й наступного – 2015 – року і запропонував товаришеві поїхати до Нижніх Лужиць, недалеко від Дрездена. Подивитися, як слов'яни живуть у німецькому середовищі. Нижньолужицьких сербів, сорбів або лужичан, усього 20 тис. чол. *Мені цікаво було, як ці 20 тис., будучи в оточенні німців, зберегли свою мову, звичаї, щоб порівняти з нашою, русинською реальністю. Їх же Гітлер колись ліквідував як націю. Чи не за прикладом Гітлера сатрап Сталін «ліквідував» і нас, русинів, а зараз продовжує справу сатрапа українська влада, ось що цікаво?* Нам показували і розповідали цілих 5 (!) годин. Ці 20 тис. сорбів мають гімназію, гуманітарний науково-дослідний інститут (правда, вони його називають «мовна група»; працює чоловік 10–14). Видають кольорову газету, відзначають свої фестивалі, мають групу пропаганди своєї мови, яка організовує в їхньому регіоні курси лужицької мови. Це – близько 300 слухачів, між якими є і німці. Видають поки що книги з історії та краєзнавства, але вже переходять і до точних наук. Мають написаний 2-х томний словник, автором є Манфред Староста, у мене він є. Також маю й інші книги. Але коли я попросив граматику, вони подивилися на мене здивовано. Виявляється, граматики у світі вже давно ніхто не пише, а пишуть підручники. На основі побаченого й почутого як у Німеччині, так і вдома в угорськомовних школах (зокрема, і в школі села Лінці неподалік від Ужгорода; в одній будові, яка років 6-7 тому назад виглядала, як хлів (зараз не знаю, як виглядає, з тих пір там не був), навчалися лише діти ромів (і нікого не дивує ця кричуща дискримінація ромського населення, бо в Лінцях є і українська школа), розпитавши вчителів румунської школи та болгар із Болградського району Одеської області, я написав концепцію національної школи для України і відправив у Комітет Верховної Ради України з науки та освіти. Але все «заглохло». В Україні нікому це не потрібно, бо легше воювати з Будапештом. (До слова: в Лінці я їхав не з порожніми руками, бо знав, що там живе Янукович – малий ром, який народився в часи правління Януковича і якого батьки назвали на честь Президента).

У Німеччині під час відвідин лужицьких сербів, коли вони почули, що я не українець, а представник малого слов'янського народу русинів, відразу запросили приїхати до них із лекцією з історії русинів. Я погодився, але лекційна діяльність у них настільки щільна, що черга до

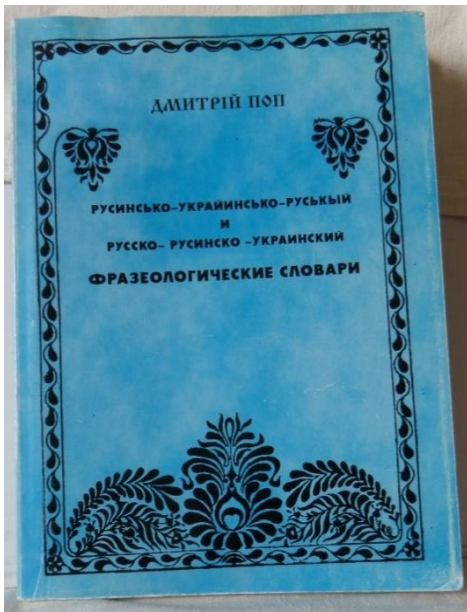

мене дійшла лише через рік. Я виступив у них із лекцією восени 2016 року. Були присутні близько 15-ти чоловік. Брат Іван казав тоді, що якщо в Німеччині слухати лекцію про невідомий їм народ русинів прийшли 15 чоловік, то це дуже добре. *Присутні дуже дивувались, коли я сказав, що Україна нас не визнає як народ, адже ж представник уряду якось сказав, що русини – це українці, які не доросли (!?) до української свідомості. Нам здається, що це непогано, залишатися самими собою тисячі років і навіть*

зберегти свою мову.

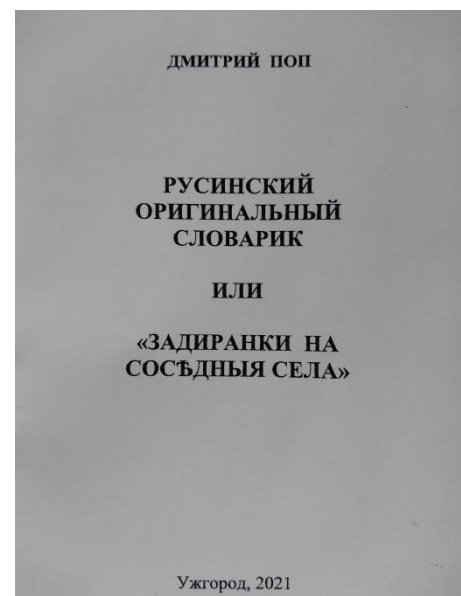
Взагалі питання мови настільки важливе й складне, що я вважаю за потрібне зупинитись на ньому детальніше і повернутися в IX ст., коли візантійський імператор Михайло на прохання моравського князя Рагислава, направив до моравських слов'ян високовчених проповідників християнства – братів Костянтина та Мефодія, греків, які володіли й слов'янською мовою. Як би нам не хотілося визнавати той факт, що і тут була замішана політика, але історики давно довели, що Рагислав крім усього, хотів отримати захист від найсильнішої на той час держави, тому він і звернувся до візантійського імператора, який також не мав нічого проти того, аби мати вплив і на слов'ян. Як на мене, слов'янський світ завжди був дивно цікавий, і знаходився, на жаль, на краю світового співтовариства. Не був винятком і далекий вже IX вік, коли світовими мовами вважалися грецька, латинська та іврит (згодом ідиш), яким розмовляли євреї. В цей час слов'яни ще не мали свого письма, точніше азбуки. Слов'янську азбуку написав грек Костянтин, бо між слов'янами не знайшлося розумної людини, яка попрацювала би на свій народ. Дивним є інше – частина слов'ян, зокрема західних та хорвати, невдовзі від своєї азбуки взагалі відмовилася! А згодом кожен слов'янський народ почав окремо думати про розвиток своєї мови, відмовившись від спільної мови старослов'янської, як її називають вчені-лінгвісти. Вважаю, що вже в далекому IX ст. говорити про якусь слов'янську братерську спільність нема ніяких підстав, не те, що зараз. *Події в Чехословаччині 1968 року, сьогоднішня війна на сході України лише підтверджують здогадки про те, що «слов'янське братерство», «страший брат» і інші подібні*

нісенітниці, сягають своїм корінням московського Кремля, бо хто ще може так цинічно прикривати свої злочини саме проти «братів»...

Повертаючись до слов'янських мов хочу відзначити, що дуже влучно сказала про наш русинський язык д-р Єлена Будовская, професор Джортаунського у-тету в США: *«Русинский весьма выделяется на фоне других славянских языков. Этот язык во многом остался архаичным, по нему можно изучать такие явления, которых уже не найти в других восточнославянских языках».* Крім «явлень», в русинському языку залишилася із старослов'янської мови велика кількість слів, від яких ми не хочемо відмовлятися, не дивлячись на те, що віками живемо в іншомовному середовищі з розвинутими мовами. Бо пам'ятаємо: поки живе мова, живе і народ! Ми ж бачимо, з якими неймовірними труднощами в Україні повертається на своє місце рідна мова українців. *Парадоксально, але факт: Київ, маючи перед собою приклад приниження «старшим братом» української мови впродовж більше трьох з половиною століть, намагається просто знищити не лише русинський язык, але й русинський народ. Ось чому в XXI ст. у нас з'явився цілий ряд русинських словників. Це для того, щоб зберегти «нашу новту», як казав старий майстер трумбет із Міжгірщини.*

Стосовно словників, то в мене є їх шість, які стосуються русинської мови та три – чеської. Словники різного типу – тримовний російсько-українсько-русинський і навпаки, подібний фразеологічний словник, словник русинських синонімів, якого у русинів ще не було. Буквально на днях вийшла з друку моя невелика оригінальна книжечка, де я зібрав біля 200 прозивок наших сіл (хріняші, пітоші, нехристияни, жаблярі і т.д), про що мріяв ще в 1924 році д-р Гіядор Стрипський. Я не впевнений, але все ж сумніваюсь, що філологи

якоїсь іншої країни видали щось подібне, оскільки ці фіглі – явище типово русинське.

Як фахівець, я не залишив повз уваги і чеську мову і склав два чеські словники. Один я назвав «Slovník českých «min» pro rusky mluvící cizince» («Словник чеських «мін» для російськомовних іноземців») (наприклад, слова типу «druh» («друг» / «цімбора» – русин.), а в чехів – це «вид», «сорт» і т.д.). До такого словника не додумалися ні в Росії, ні в Чехії. Потім «Česko-ruský slovník příbuzných a shodných slov» («Чесько-російський словник споріднених та однакових слів»). Тримовний словник я написав для того, щоб показати, що всі три мови – це окремі мовні одиниці, спільне в них лише те, що вони є слов'янськими. Не більше. Цього не зрозумів новоявлений «спец» з русинського языка В. Падык, який десь написав, що тримовний словник складено «не за словниковими вимогами». Він напевне не знає про висловлювання Єлени Будовской про те, що *«русинский весьма выделяется на фоне других славянских языков»*. Такі ми вже є – окремішники, не вписуємося в загальноприйняті трафарети.

Крім словників, я також написав два підручники чеської мови – один для російськомовних студентів, а другий для україномовних. І накінець, я написав статтю на лінгвістичну тему стосовно орфографії чеської мови, де вказую на свідомі помилки чеських академіків-лінгвістів, які в своїх працях орієнтуються на невідомо яку «класичну граматику», забуваючи про живу бесіду. До мене цього ніхто не робив. Статтю надрукував у журналі «Клубу приятелів Подкарпатської Русі». *Але перед тим, як давати в друк, я проконсультувався з чеськими лінгвістами, які мене повністю підтримали і сказали, щоб я саме так вчив своїх студентів, бо вони своїх так учити не можуть. Їх старі академіки-лінгвісти виженуть з роботи.* Головний редактор журналу Агата Пілатова зателефонувала брату і спитала, хто мені допомагав. Але коли брат сказав, що я написав ще й два підручники чеської мови, пані Агата тоді повірила, що я сам це робив і надрукувала мою провокаційну, але наукову статтю. Саме так я вчив своїх майже 80 студентів, більшість з яких вже завершили навчання в чеських вишах, а невелика частина вчиться зараз на останніх курсах. Парадоксально, але факт: в Чехії мої колишні студенти легко знаходять роботу за фахом, та на жаль, отримані знання вони не мають змоги застосувати в себе вдома.

... Але повернемося на хвильку в 1968 рік до теми слов'янського «братерства». Нагадаю, що введення військ так званого Варшавського договору (крім Румунії) до Чехословаччини також відоме як Операція «Дунай» або Вторгнення до Чехословаччини, що розпочалося 21 серпня 1968 року, поклало край реформам «Празької весни». Варшавський договір Москва цинічно назвала «Союз миру і соціалізму» й заснувала навіть медаль з цим надписом. Найбільший контингент військ був виділений від СРСР. Об'єднаним угрупованням (до 500 тис. чол. і 5 тис. танків і БТР) командував генерал армії Іван Павловський. Це була остання військова операція військ Варшавського договору в Центральній Європі, її розробляли та затверджували в Москві. В цій операції вожді СРСР та їх генерали відчували себе переможцями аж до 1989 року. Але коли в 1989 році розвалився «соцтабір», радянські війська були вигнані з Центральної Європи. Угорці, чехи, словаки та інші центральноєвропейські народи дуже сподіваються, що назавжди. Це говорить про те, що радянські війська не були в Європі бажаними гостями. Вторгнення військ Варшавського договору в Чехословаччину, як ми вже згадували, готувалося в Москві.

Як нам розповідав Олекса Логойда, якого КДБ вважало «своїм», навесні 1968 року його викликали на бесіду і задали невинне запитання: на скількох мовах він розмовляє. Дізнавшись, що він володіє мовами всіх найближчих закордонних сусідів нашого краю, йому дали завдання знайти 3-4-х «надійних людей», так як вони поїдуть в досить тривале закордонне відрядження до Чехії. Через деякий час група з 3-х чоловік на чолі з Логойдою була доставлена в одне з міст на північному заході Чехії. У їх розпорядження надали двоповерховий готель крайкому компартії в центрі міста, куди нікого більше не поселяли. Завдання у групи було просте – шукати вихідців з Подкарпатської Русі, які тут вже прижилися, розповідати їм страшилки про Олександра Дубчека і його соратників, які хотіли побудувати в Чехословаччині «соціалізм з людським обличчям» (не змінюючи системи (!?)), обіцяти посади директорів і начальників та всіляко розхвалювати Москву, яка «друзів у біді не залишає» і в разі потреби надасть військову допомогу. І хоча ця «трійця» вважалася надійною, для більшої важності їх у поїздках по підприємствах і організаціях супроводжував чехословацький полковник – вихідець з русинського краю. *Виявилось, що начальниками і директорами хотіли бути багато наших земляків, але як вони сприймали слова про військову*

допомогу, дізнатися не вдалося – в травні місяці перші радянські і болгарські військові підрозділи вже були на території ЧСР. Яку роль тут зіграли «зелені чоловічки» – Логойда і його соратники, важко сказати, швидше за все ніяку, проте в 2013 році Москва використовувала цей прийом у Криму вже в більш широкому масштабі.

Говорячи про 21-й серпень 1968 року, коли війська Варшавського Договору окупували Чехословаччину, не можна не згадати імені Юрія Ільницького, тодішнього першого секретаря Закарпатського обкому КПРС. У книзі спогадів він відкрито зізнається, що «систематично інформував «верхи» про ситуацію в ЧСР», тому що у нього було «багато інформації». У нього дійсно могло бути «багато інформації», з якою він виступав «принципово, як того вимагала ситуація». Але інформацію ж то він отримував від чехословацьких «совдругів-товаришів» (В. Біляк і К°) – старих закоренілих партійних чинуш, яких одна думка про можливу зміну системи, в яку вони вжилися всім своїм єством, приводила в тремтіння (хоча про зміну системи Олександр Дубчек із соратниками й не говорили). Москва при наданні військової «допомоги» чехословацьким «совдрузам-товаришам», а попросту кажучи окупації Чехословаччини, враховувала всю інформацію, що надходила від різних джерел про ситуацію в Чехословаччині, в тому числі й інформацію Ільницького. Це чітко простежується в його спогадах. Але чому тоді через 2 роки після виходу книги в світ, в кабінеті свого старого друга, голови громадської організації «Знання» Михайла Шарги, Юрій Ільницький майже 3 години розповідав про свою роботу на посаді першого секретаря обкому таке, чого в книзі не знайти? На нашу думку, очевидно, на старості років якийсь внутрішній голос змусив Ільницького «вилити» душу, висповідатися хоч таким шляхом. Однак вид Ільницького-оповідача і сумний тон розповіді свідчили про те, що це не було покаяння грішника – Ільницький ні в чому не каюся – це був крик душі про щось безповоротно втрачене. Тому, коли Шарга попросив його записати цікаву розповідь на диктофон, Ільницький категорично відмовився – мабуть, він так і не зміг побороти в собі страх від всюдисущого КДБ, з яким у нього, як він сам зізнавався, стосунки не склалися. А може, просто не хотів оприлюднювати справжню правду про кухню рідної йому КПРС...

М.З.: Кого з представників русинського громадського руху Ви б відзначили і за що саме?

Д.П.: У першу чергу хочу згадати про покійного голову Свалявської районної організації Общества подкарпатських русинів Василя Сарканича (1923–2008). Він, дійсно, як відомий педагог, директор технікуму в Сваляві, був авторитетом серед громадськості Свалявщини. Саме завдяки його харизмі 30 % з тих 10 090 русинів, яких офіційно зафіксував перепис 2001 року в Закарпатській області, представляють Свалявський район. Тоді напередодні перепису ми отримали від американських русинів невелику грошову допомогу для поїздок по населених пунктах нашого краю для вивчення настрою наших краян. Багато в чому, слід визнати, люди нас не розуміли, деякі думали, що заробляємо на цьому. Ми ж розраховували, що русинів повинно бути від 400 до 600 тис. чол. Відтак після перепису з тих грошей, що залишилися, у мене виникла ідея створити русинські недільні школи. Перші з них я та Василь Сарканич зорганізували саме на Свалявщині – в Голубиному та Неліпині. Райвно також підтримало нашу ідею. Коли вже стало ясно, що влада заперечень немає і нам нічого не загрожує, до нас підключився Михайло Алмашій (така була в нього тактика). Трохи пізніше постали недільні школи і в Буштині, Тячеві, Ільниці, Малому Березному та в інших населених пунктах. Але коли Павло Роберт Магочій передав управління русинськими школами новоявленому русинові В. Падяку, то школи почали занепадати. Чи було це навмисно зроблено, чи ні – не берусь судити, я просто констатую факт, бо в русинському русі спостерігаються іноді важко пояснимі явища.

Звичайно, що серед активних громадських діячів можна виділити також постать в першу чергу священика Димитрія Сидора, який у 1990-х та 2000-х роках був «мотором» русинського руху. Обійти товариство «Знання» періоду, коли його очолював Михайло Шарга, було б нечесно, бо насправді це був русинський клуб, де завжди хтось був присутній і де безперервно велись розмови про русинство, зароджувалися ідеї русинських книг тощо. Свого часу немало зробив для пропаганди русинства Микола Макара, який навіть організував видання часопису «Руснацький світ» (вийшло декілька номерів, на черговий було зібрано достатньо матеріалу, але зі смертю Миколи Макари видання припинилося).

М.З.: Доречне тоді буде наступне запитання – чому в русинському русі на сьогодні за даними Центру культур національних меншин Закарпаття аж 11 національно-культурних товариств? Втім, їх є більше, наприклад, у списку Центру культур не вказаний Союз Підкарпатських русинів і Закарпатське обласне підкарпато-русинське товариство імені Кирила і Мефодія, які очолює Димитрій Сидор, громадська організація «Народна Рада Подкарпатской Руси» (Микола Староста), Закарпатське обласне громадське об'єднання «Русинська Родина» (Василь Лендел), Закарпатський обласний благодійний фонд молодих русинських підприємців «Газда» (Юрій Головачко), Закарпатське народне об'єднання «Субкарпатія» (Микола Бурак)?

Д.П.: Гадаю, що русинські лідери є занадто амбіційними. Більшість рахують себе «вождями». Звичайно, закон дозволяє створювати громадські організації. Можливо, комусь із влади це й потрібно для розколу русинського руху? Деякі з наших лідерів «бігали» до Москви, Будапешта, Праги, Пряшева, випрошуючи матеріальну допомогу, бо й справді держава нам абсолютно нічим не допомагає. Однак із чим їхали, з тим і повертались – ніякої матеріальної допомоги їм ніхто не надав. Біда ще і в тому, що більшість організацій фактично не мають списків своїх членів, не ведуться протоколи зборів, засідань, навіть, якщо вони й проводяться. Багато русинських активістів є членами різних організацій. Багатьох записували «з вулиці».

Наразі можу виділити діяльність хіба декількох русинських громадських лідерів: голову Закарпатського обласного науково-культурологічного товариства ім. О. Духновича, колишнього керівника апарату Виноградівської районної державної адміністрації Юрія Продана, голову громадської організації «Русинський культурологічний клуб», вчителя Плосківського ліцею Юрія Шиповича, голову Народної Ради Русинів Закарпаття, відомого лікаря Євгена Жупана та голову «Союма» о. Димитрія. Також скромно можу відзначити й Русинське науково-освітнє товариство, під брендом якого виходять мої книги і яке я фактично очолюю. Товариство невелике, бо до нього входять лише наші науковці, а їх небагато.

М.З.: Ми говорили про політичний та культурологічний формати русинського руху. На завершення розмови хотів поцікавитися, чи брали Ви участь у політиці, зокрема як кандидат на виборах і т.п.?

Д.П.: Ніколи не балотувався як кандидат у місцеві органи самоврядування. Мене більше цікавить наука, освіта, громадське життя, не політичні розборки. Тільки одного разу під час виборів у Верховну Раду України публічно підтримував кандидатуру Сергія Ратушняка. Тоді мені він імпонував тим, що має практичний розум, випускник Київського політехнічного інституту, деякий час працював старшим інженером проблемної науково-дослідної лабораторії синтезу і комплексних досліджень

нових напівпровідникових речовин УЖДУ. Варто відзначити, що Сергій Ратушняк профінансував відправку моєї книги «Мала історична енциклопедія Подкарпатської Русі» (2015) бібліотекам області. Бачите, знову заговорили про науку, а не політику...

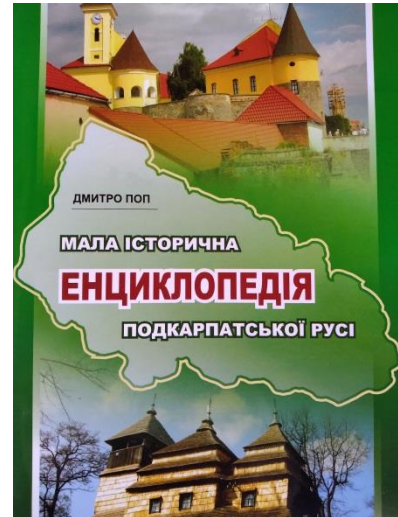
Наша цікава розмова рідною бесідою із Дмитром Івановичем Попом завершилася майстер-класом із русинської орфографії. Зокрема, він констатував досить важливий факт: для того, щоб дитина правильно передала звучання слова «вікно» в русинській бесіді недостатньо просто написати «возур», а необхідно використати так званий умлаут, тобто діакритичний знак, який чітко позначає певне фонетичне явище голосних звуків. Вони є в багатьох мовах – чеській, словацькій, угорській тощо. Відтак правильним, на думку мого співрозмовника, буде «вöзур». Ми тоді, дійсно, подивилися у вікно й побачили, як швидко сплив час нашої розмови. Вона тривала понад три з половиною години. Було вже темно...

Вже майже напередодні 80-літнього ювілею Дмитра Івановича ПОПА щиро зичимо Йому Карпатського Здоров'я, Серенчі й Божої Благодати! На Многая і Благая Літа!!!

*Розмову вів
кандидат історичних наук, доцент УжНУ,
член Русинського культурологічного клубу*

Михайло ЗАН

5 березня 2021 року, м. Ужгород (подальші доповнення та обробка тексту здійснювалися упродовж березня й до 12 квітня включно).

ХРОНОЛОГІЧНА БІБЛІОГРАФІЯ ОКРЕМИХ ВИДАНЬ ЮВІЛЯРА:

1. Поп И.И., Поп Д.И. В горах и долинах Закарпатья. Москва: Искусство, 1971. 136 с.
2. Поп Д.И., Поп И.И. Ужгород и Мукачево: Путеводитель. Москва: Радуга, 1987. 125 с.
3. Поп Д.І., Поп Д.Д. Русинський синонімічний словарь из українськыма одповідниками. Уд. 1-оє. Ужгород: Уд-во В. Падяка, 2001. 48 с.
4. Поп Д., Поп И. Замки Подкарпатской Руси. Ужгород: Приватна друкарня «Романа Повч», 2002 (подальші перевидання в 2003, 2004, 2005, 2006 та 2008 роках). 125 с.
5. Поп Д.И. Мукачево. Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2005. 95 с.
6. Поп Д. Чесько-український малий розмовник. Ужгород, 2005. 56 с.
7. Поп Д. Фізична географія Подкарпатської Руси / Карпато-русский Этнологический Исследовательский Центр США. Унгвар: Приватна друкарня ПП «Повч Р.М.», 2007. 102 с.
8. Поп Д., Поп И. Путешествие по архитектурным памятникам Подкарпатской Руси: Путеводитель. Ужгород: ТОВ «ІВА», 2007. 184 с.
9. Поп Д. Словарь русинсько-українсько-руський и Русско-украинско-русинский. Ужгород: ПП «Повч Р.М.», 2007. 311 с.
10. Русинські співанки з Вирьховины и Гуцульщины. Ушорили: Завадяк М.И. и Поп Д.И. Ужгород: ТОВ «ІВА», 2007. 398 с.
11. Поп Д., Волошин Т. История Подкарпатской Руси через призму христианских идей. Ужгород: Приватна друкарня ПП «Повч Р.М.», 2010. 296 с.
12. Алмашій М., Поп Д., Шарга М. Підкарпаторусинський народ. Факти. Частина друга. Ужгород: Приватна друкарня ПП «Повч Р.М.», 2010. 65 с.
13. Поп Д. Русинсько-українсько-руський и Русско-украинсько-русинський фразеологические словари. Ужгород, 2011. 243 с.
14. Поп Д. Чешский язык для русскоязычных иностранцев. Ужгород: Приватна друкарня ПП «Повч Р.М.», 2011. 235 с.
15. Поп Д. Чеська мова для україномовних студентів. Ужгород: ПП «Інвазор», 2013. 155 с.
16. Поп Д. Мала історична енциклопедія Подкарпатської Русі. Ужгород: ТОВ «Інформаційно-видавниче агентство ІВА», 2015. 198 с.

17. Поп Д. Подкарпатская Русь: деятели культуры, науки, истории. Ужгород: ПП «Наумченко Н.В.», 2016. 584 с.
18. Поп Д. Истина в фактах: история земли русинской. Ужгород: ПП «Наумченко Н.В.», 2018. 148 с.
19. Поп Д. Русинські синоніми и інтересный русинський словарик. Ужгород, 2019. 83 с.
20. Поп Д. Русинский оригинальный словарик или «Задиранки на сосѣдныя села». Ужгород, 2021. 23 с.
21. Поп Д. Страбічово наохтема. Ужгород, 2021. 106 с.